

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Jelen szám ára 25 kr.

Ha látom a tavaszt . . .

Ha látom a tavaszt virággal,
Miket fakaszt a természet ölében
És hallok a dalt, mely úgy áradoz,
Oh akkor akkor boldog vagyok én!
Hisz a virág, a rügy melyet fakaszt,
Hiszen a dal, a melyet ő teremt:
Eszmézt kelt bennem, melyben én hiszek,
S a mely hatalmas, örök eszme, szent.

Az első költő, s első énekes,
A csalogánynak megzendül dala
És újra ébred, újra élédez
A nagy természet, mely kihalt vala.
E dal, e zsoltár, melyet Isten szerzett
S melyet dalnok így el nem énekel,
Ez az mi mindent újra is teremthet,
Ez az mi szívem dalra kelti fel!

Tekints körül és bizton láthatod,
Hogy minden újra éléd és tenyész,
Ha egyszer róla elvonulhatott
A romboló, de mulandó: a vész.
Tekints körül és bizton láthatod,
Hogy a halál nem állandó s örök,
Csak pillanatra zúz és öldököl,
Miként a vész a nagyvilág fölött.

S mint a vihart a szélcsend váltja fel
S a mint az éltet követi halál,
Ugy kell, hogy jöjjön egykor, mely után
Elmondhatjuk: Uram te hivatál!

És éltünk akkor boldogabb leszen,
Mint milyen eddig e földön vala.
A büntől menten élünk akkor ott,
Mert megváltattunk egykor általa!

Ha látom a tavaszt virággal,
Miket fakaszt a természet öléen
És hallom a dalt, mely úgy áradoz
Oh akkor, akkor boldog vagyok én!
Hisz a virág, a rügy melyet fakaszt,
Hiszen a dal, a melyet ő teremt:
Feltámadás! eszmédet kelti fel,
A mely hatalmas, örök eszme, szent!

Kolozsvár, 1884.

B. Kemény Árpád.

Ferencz József unitárius püspök

(Arczképpel.)

Ez előtt egy darab idővel egy asszonyiség, a ki nem unitárius, így szólott hozzám: „nem tudom kitalálni, hogy miben rejlik a titka annak, hogy az önök püspöke, ki olyan egyszerű ember, hogyan lehet mégis olyan méltóságteljes, hogy az ember kénytelen tisztelettel lenni iránta.“ Nem hittem, hogy ez a megjegyzés, a melyet akkor több is követett, még ennyi idő múlva is visszacsengjen a fülembé. Most, midőn e mellett a kép mellett — a szerkesztőség szokását követve — szót is kell tennem, teljességgel nem tudok menekülni tőle. Most látom, hogy gondos megfigyelés után volt mondva. Most veszem észre, hogy ez nemcsak Ferencz Józsefet, hanem benne az unitárius püspököt is illette.

Az unitárius püspöknek ezen a czimen kívül semmije sincsen, a mi az ő püspökségét jelezze. Se süvege, se reverendája, se öve, se botja nincsen, mint más püspököknek. A püspöki udvar jó részt belőle áll. Hogy nem világi ember, hanem pap, azt is csak ünnepélyes alkalmakkor s csakis egy fekete palástjáról lehet észre venni, a mely azonban semmiben sem különbözik a többi unitárius papokétól. Hajlandó valék azt mondani, hogy ez mind a protestáns egyszerűség kifolyása, de a reform. papok ujabban elkülönítették magokat nemcsak a világiaktól, hanem az unitárius papoktól is, az által, hogy a katolikus papokéhoz hasonló süveget szereztek magoknak.

A protestáns vallás fő jellemvonása a puritán egyszerűség s ha az unitárius püspök ebben tűnik ki, arról tesz tanúságot, hogy ő a protestáns elvet hiven megvalósítja.

A magyar unitáriusokon még ily egyszerűség mellett is túl tesznek mind az angol, mind az amerikai unitáriusok, minthogy azoknak még püspökjük sincsen. Ők egészen az első keresztény gyülekezeteket összekötő testvériség megvalósítására igyekeznek. Mégis senki sem tagadhatja, hogy e miatt vallásos életükben kevesebb bensőség volna. Mind a mellett is az ők tiszteletük a mi püspökünk iránt teljes mértékű. Ők is elismerik, el is kell ismerni, mint való tény, hogy a magyar unitárius egyház püspök nélkül nem állhatott volna fenn már csak azért sem, mivel akkor szervezetileg is teljesen elütött volna a többiektől s teljes lehetetlen lett volna elviselni a vallás és a szervezet miatt ellene folytatott harcot. Így igen sokszor a püspök eszélye, egyéni bátorsága és bölcsesége mentette meg az egész egyházat.

Dávid Ferencz, az első püspök nemcsak alapította, hanem szervezte, megvédette és tekintélyt vívott ki az egyház számára kora és a jövő kor előtt. Hunyadi Demeter, bár Dávidhoz hasonlítva, felette conservatív, talán éppen ezzel mentette meg az önmagában megbomlott s az idegenektől rendkívül ostromolt egyházat. Enyedi György bár aránylag kevés időre, de legjobbkor jött, hogy tudományával, s bibliai kritikájával állítsa vissza az unitárius vallás tekintélyét. Még száz év múlva is foglalkoznak mind hazánkban, mind külföldön azzal a munkájával, mellyel az ó és új testamentum mindazon helyeit megbírálta, a melyekkel a háromság tanát támogatni akarták. A következők közül egyik az egyház kormányzásában, a másik védésében, némelyik az irodalomban jeleskedett. A múlt százából emlitem fel Szentábrahám Mihályt, ki a roskadozó egyházat ritka eréllyel védte meg az eleséstől, s egymaga egy gazdag theologiai irodalmat teremtett. A költő-püspök Kriza még legtöbbször kedves emlékében él.

Ezeknek méltó utódja Ferencz József, ki egyszersmind a 23-ik püspök.

Jellemzésére nem mondhatunk többet, mint a mennyit egy idegen nőtől idéztünk. Annyit tudunk, hogy őt nemcsak tekintély, hanem szeretet is körvezi mindenhol. Látjuk, hogy a vidéki hívek várva várják, hogy köztük megjelenjen, s a hol volt, ott feledhetlenek humánus tettei s ékes és szívhez szóló kedves szavai.

Már tizennégy éve, hogy Ferencz József az unitáriusok püspöke s még csak 55 éves. 1835-ben aug. 9-én született belső Szolnokmegyében Alparéton. Két évet töltött külföldön. Londonban is időzött egy pár

hónapot. 1859-ben lett tanár, 1861 ben kolozsvári rendes pap és tanár s 1876 aug 27-én az árkosi zsimaton megválasztatott püspöknek.

Testileg nem látszik valami erősnek, de szívós, kitarító s lelke erejével teljesen megtudja őrizni az egyensúlyt. Itthon a kormányzás vezetésében mindenütt ott a keze, s örvendünk, hogy ott van. Künn a külföldön gyakori levelezéseivel folytonos éberségben tartja az egyház hitrokonai között a magyarországi unitáriusok, de egyszersmind a magyarok iránt is a jó indulatot s a becsülést. Papságának méltó feje nemcsak a szónoklásban, melyben körén kívül sem sok áll előtte, hanem az életben a kötelesség lankadatlan teljesítésében. A reformot szereti s már eddig is sok szép alkotás fűződik nevéhez. Hogy ezután is haladjon, s minél többet hasson és alkosson, ahoz csupán jó egészségre van szüksége, melyet velünk együtt minden hive kérve kér számára a minden áldások adójától.

B. Gy.

Tavaszi ének.

Hálás szívvel dicsőitünk,
Oh nagy Isten, téged!
Kinek áldása betölté
A kies mezőket.

A természet ölében is
Minden teremtmények,
Fű, fa, virág, kis madarak
Tégedet dicsérnek!

Az ég, a föld, a kis csillag,
A szép mezők, rétek,
A napsugár, a gyöngyharmat
Mind rólad beszélnek...

És hirdetik Felségednek
Teremtő hatalmát,
Dicsőítnek, magasztalnak,
Mint ég és föld Urát!

Itt benn a hívők serge is
Buzgó indulattal,
Egygyé olvadt szent érzéssel
Csak Téged magasztal!

Téged, a ki megáldottad
E viruló földet;
Hit remény és szeretettel
betöltéd szívünket.

S megtanítál fiad által
E szent igazságra:
Lekünknek az erény utján
Nyilik a virága.

Megtanítál, hogy mint ő rá
— E föld határin túl —
Reánk is majd szent cgedben
Örök tavasz virul.

Iszlai Márton.

Kepemegváltás.

Egyed Ferencz urnak e tárgyban tett nyilatkozatára pár szavam van.

Mint mindég, ugy most is, személyes ügynek tartom a kepézést s

olyannak, mely a vallás függetlenségénél fogva állami intézkedés tárgya nem lehet. Az ellenkezőről nem győzött meg engem, s hinni merem, másokat sem, Egyed Ferencz barátomnak és másoknak nyilatkozata. Tagadhatatlan, hogy a gyakorlatban legegyszerűbb volna, ha az állam megállítaná mindenik belső ember kepeje értékét, ezt adóképpen kiróná a hivekre s behajtván, kiadná a belső embereknek. Ámde ez elvileg jogtalan, az államra terhes, a vallásra és annak hiveire erkölcsileg megállító lenne.

Egyed Ferencz barátom nem ugyan polgári, de egyházi törvényhozás útján tartja a kérdést megoldandónak, oly módon, hogy főtanácsunk hozza azt a törvényt, hogy minden egész kepe fizető, 50 évig minden évben, fizessen két forintot kepeváltási tőke teremtésére, s a kepe csak 50 évig adassék, s azután az alaptól pénzül fizetessék. Szó nélkül egyszerű, biztos mód; nem is kellene 50 évig tolytatni, mert 2 frt évi betétellel minden egyes kepező, csak ötös kamattal s nem is fél, hanem egész évi kamattőkésítéssel már negyven év alatt 225 frt váltási tőkét teremtene, melynek ötös kamata a kepe akkori értékét is nemcsak fedezné, de a fizetés gyarapítását is biztosítaná; sőt a kepe jelen értékét véve alapul, már 30 évre meglehetne szüntetni a kepeét. Mint mondtam, egyszerű és biztos megoldás lenne, csak attól lehet tartani, hogy valóban igaz lenne Egyed barátunknak az az állítása, hogy az ekklesiákban a belső emberek és egyes tagok közt eléforduló viszálykodásoknak forrása a kepefizetés, különösen, ha a jelenleg természetben adott kepe mellett a kepezőknek a kepe értékének felét felérő pénzeszeget kellene fizetni.

Én, mikor a kepe megváltási tőke megteremtésének eszközeit igyekeztem felmutatni, az ügy természetéhez képest az ekklesiákra hivatkoztam, s azt akartam bizonyítani, hogy, ha akarnak, bár huza-mos idő alatt, teremthetnek magoknak alapot. Meglehet tévedtem a tényezők méltatásában és megítélésében; de egy tényre mégis határozottan hivatkozhatom, a mely igazolja azon állításomat, hogy a kölcsön-gabona magtárak jelentékeny tényezők lehetnek ez ügyben. Lám E. K. Tanácsunk csak három nappal ez előtt hagyta helyben, hogy sinfalvi ekklesiánk az ottan szokásban volt máriás kepeének (minden bérfizetőtől 17 kr.) valamint a vékás kepeének a megváltását a kölcsön-gabona magtárra fektesse.

A 200 lelket számláló jobbágyfalvi leány-ekklésia 1890. évi költségvetéséből látom, hogy az egész zabkepeét s a nagyon szegény

hívek egész képét 76 frt 80 kr. pénzzel váltja meg, részben magtára jövedelméből, részben önmaga által teremtett tőkék kamataiból. A mit egy néhány közepes és gyenge ekklésia megtett, megtehetnék a többi ekklésiák is, ha egy akadály nem volna: az akaratnak és türelemnek hiánya! Három körben tartott esperesi vizsgálatról szerkesztett jegyzőkönyvből még nem láttam, hogy valamelyik ekklésiában ez ügyben önerőn való iparkodásból fejlődő mozgalom mutatkoznék; köri közgyűléseink nem foglalkoznak ez égetőnek vallott kérdéssel; mozgalom, munkálkodás helyett panaszkodunk; bajunk orvoslását mástól várjuk; első sorban az államra kacscsintunk. Pár nagy és kicsiny ekklésia inditson munkára s meglátjuk, hogy az a valóban égető kérdés önmagától megoldódik. Mi ezt óhajtjuk. Ezért irtunk s ezzel zárjuk sorainkat.

Kovácsi Antal.

Egy pap és a méh.

Kilsby Jonás Walesben (Anglia) Glanwarlydben paposkodott s igen széles látókörű, rokonszenves ember volt Minden felekezetbeli emberrel szeretett jó viszonyban élni. A következő igen érdekes parabolát beszéli el róla egyik barátja:

Egy vasutállomásnál, míg a vonatot vártam, találkoztam Kilsby barátommal, ki időtöltés okáért elbeszélte, hogy miről prédikált azon a napon.

Kilsby így adta elé:

Nyári estvéken rendszeren bizonyos társalgást szoktam tartani egy méhhez, a mikor az, arany terhével megrakva, haza jó Társalgásunk ilyenforma:

Kilsby: Hát Méh ur, hol is gyűjti maga a mézet?

Méh: Én itt a vidéken levő különböző kertekben gyűjtöm.

Kilsby: Így hát ön nem szoritkozik csupán egy kertre?

Méh: Nem. Én mindenüvé elmegyek, hogy mézet kapjak.

Kilsby: Gondolom hogy ön mindenik kertben jó mézet kap.

Méh: Ugy van. Mindenik kertben jó mézet lehet találni, ha t i. az ember jól kinyitja szemét és szorgalmasan keresi.

Kilsby: Most már értem. Mondja meg hát kérem, hogy ma melyik kertben volt?

Méh: Én a püspök (anglikán) kertjében voltam.

Kilsby: Ott jó mézre talált, ugy gondolom.

Méh: A főtisztelendő ur kertjében valósággal kitünő mézet találtam.

Kilsby: Hát tegnap hol volt?

Méh: Tegnap reggel egy congregationalista és estve egy baptista kertjében voltam s mindenütt jól megrakodtam.

Kilsby: No ez ugyan jó, de szeretném tudni, hogy még melyik kertben járt.

Méh: Hadd lám csak. Kedden voltam egy unitárius kertjében.

Kilsby (drámai hangon): Hogyan! Unitárius kertben! No ott bizonytal kevés mézet talált, ugy-e?

Méh: Ellenkezőleg, éppen jól megrakodtam és pedig igen pompás mézzel, a mi ugy látszik egy kissé megzavarja magát barátom.

Kilsby: Örvendek, hogy így nyilatkozik, mert én nagy tisztelőjök vagyok az unitáriusoknak. De mondja csak hogy más kertben járt-e?

Méh: Hogyne! Hétfőn benéztem a Bradlaugh kertjébe.

Kilsby: Mi? Tán a fülem cseng? jól értettem, hogy maga az istentagadó Bradlaugh kertjében járt mézet gyűjteni?

Méh: Hát hogyne! s mondhatom, hogy a Bradlaugh kertjében éppen oly édes mézet találtam, mint a legorthodoxabb pap kertjében; de aztán kellett is, hogy jó erősen keressem a mig megtaláltam.

Kilsby: Jól van Méh ur. Ugy gondolom, hogy megértettem. Az Isten áldja meg azért a jó keresztény leczkéért, a melyre megtanított?
(Angolból.)

A szép beszéd hatása.

Sára asszony szatócs asszony
Kora reggel templomba volt;
Éppen most jött haza onnét,
Azért megint nyitva a bolt.

»Jaj be szép volt a beszéd ma —
Kiált Sára — óh biz' úgy van,
Hivek serge csupa fül volt
S alig volt hely a templomban!«

Nos és miről volt hát a szó?
Mi volt a szép beszéd tárgya,
Hogy oly nagyon hatott rád,
Mondjad meg csak kedves Sára?

»Hogy mi hatott rám oly nagyon
Arra már nem emlékezem,
Csak azt tudom, hogy azóta
Nincsen hamis, rosz mérlegem!

S ki hozzám jó vásárolni
Olcsó pénzért kap cleget;
S városszerte dicsérik most
Becsületes üzletemet!«

Hogy lett a székely fiuból asztalos?

— Három tanítás a vasárnapi iskolában.*) —

Van nekem egy ismerősöm. Elbeszélem az ő történetét. Ed-
dig Jancsinak hívták, most János a neve. Hogy történt ez? Kolozsvár-
tól három napi járó földön egy székely faluban lakott. Szülőinek volt
egy kevés birtoka, de inkább szegények voltak. Hogy fiok megél-
hessen a maga erején is, iskolába akarták járatni. Több évi proba után
sem sikerült. Jó, hát gazdászkodj! Hej de nyáron jó reggel kellett volna
felkelni, hogy az ökröknek enni adjon! Bajos volt elhagyni az ágyat.
Atyja panaszkodott, szidta és fenyegette. Egyszer azt mondja, hogy ha
ma is úgy lesz, nem fogsz ételt kapni. Ezt nem hitte De megtörtént.
Jól megéhezett. Nő ugyan engem csak nem éhezett. Szedte holmiját s
elindult bujdosni. Tarisznyája üres volt. Hasa is sokszor az lett. De még
a falukon csak boldogult. Ugy egy hét alatt Kolozsvárra vetődött. Itt
senki sem ismerte meg. Sokat éhezett. Nem volt hol háljon. Hol a ker-
tek alatt, hol a hid alatt kinozta magát. Az olyan magaforma emberek-
től kért és kapott egy-egy kis enni valót, de szégyelt és félt koldulni. Egy
reggel éppen egy kiflis asszony mellett egy utcza sarkon áldogált s nézte
a meleg kifliket. . . Hej beh jó lenne . . . Az asszony az oszlop miatt nem is lát-
ta s bement az udvarra, ott hagyván a kifliket Na most! . . . Indulna! . . . De
nem, nem lehetett, mert valami mind azt mondotta, hogy ne bántsá, mert
az nem a tied Gondolkozni kezdett. Talán jobb lesz ha beáll egy aszta-
loshoz. Engedelmet kér, hogy az udvart kiséperje s hogy ott háljon a
deszkákon. Mindent rendbe szedett, de nagyon ügyesen Másnap sem
kergették el. A műhelyben is takarított. Egyszer fűrészt kért, mert
hiszen — mondá — ő elég erős. Aztán gyalut kért. Hát végül még a
festéket is a kezébe adták. Ember vagy fiu! A jövő héten kapsz egy
nadrágot a rongyos harisnyád helyett. Volt öröm! Így telt el egy esz-
tendő. Így kettő. Most már mivel oly jó voltál még pénzt is kapsz, hogy
végy magadnak mindenféle ruhát. Még az utczára is kieresztették sé-
tálni. Ma már a gazdag emberek is ismerik. Ma már neki, magának is
van hogy hol lakjék, de hogy ez hogy történt, azt csak máskor fogom
elbeszélni.

II.

Jancsiból János lett. Sok tisztelője került a magaszerű emberek
között. Barátokra tett szert s ezek utján ismerősökre. Hej, de annál
inkább kezdett fájni szíve az otthonért. Sok éjjelen volt otthon álmában
és sirt magában, míg a gyalut taszigálta. Sok éjjel rázta fel atyja az
ágyból, hogy menjen dologra vagy iskolába. De bár úgy lett volna, so-
hajtott fel reggel, mikor csak a fűrészt és a gyalut látta maga előtt.

*) Ez a kis életrajz iskolázatlan gyermekek előtt mondatott el három
vasárnap. A vasárnapi iskolák tanítói — reméljük — értékesíthetik.

Istenem, bár szárnyaim volnának, mondá, hogy meglássalak téged szülőföldem szép határa. Eszébe jutott az a vers, a melyet az iskolában megtanult volt s elmondá: Szülőföldem szép határa, meglátlak-e valahára, a hol állok, a hol megyek, mindenütt csak feléd nézek, stb. Hiszen tán nem gyűlöltek, nem vetettek meg örökre!.. Mit csináljon? Igaz, hiszen ő sokszor vitt levelet a postára mesterétől s onnan is hoztak, még olyan helyekről is, melyeknek ő hírét sem hallotta. Lám csak! Irok nekik, hiszen én megtudom jegyezni a deszkákat, hogy 1, 2, 3 stb. Probálja, de nem megy. Elmegy egyik falujabelihez, ki éppen katona volt s értett az íráshoz s maga is irt sokszor. Az megirta a levelet. Jancsi a nevéét aláírta: János, ezelőtt Jancsi. Milyen írás! De milyen öröm volt otthon, a mikor az elveszett fiúnak kezeírását is láthatták. Apja, ki már öreg volt, haza kívánta, hogy a gazdaságot folytassa. János kikérte levelét a mesterétől, melyben jól meg volt dicsérve szorgalmáért s becsületességéért. Haza ment a vasuton Otthon sokan bámulták és csufolták is a nadrágjáért s emlegették régi rosz napjait, restségét; szököttnek, tekergőnek nevezték s még sok rosszal gyanusították. De mindez kevés ideig tartott, mert János asztalos műhelyet nyitott saját házoknál és úgy dolgozott, a hogy a faluban senki. Feljött a napja, mert télen míg mások tekeregtek, ő mindig dolgozott, s már 20 esztendőskorában János mester volt a neve. Pontos, szorgalmas és becsületes volt. És hiszitek-e, hogy már ember lesz belőle? El ne felejtétek soha ezt fiuk, még a mikor öregek lesztek se!

III.

Jancsink, mint János mester haza került. Nem régen láttam. Milyen ügyes ember és mily szorgalmas! Reggel János mester az első az egész faluban a munkások között. Mindenki elcsodálkoznék, ha nem hallaná, mikor fel kél, hogy János mester már fűrészel vagy gyalul. Még a háznépe is alszik ilyenkor. Először Pistát, a szolgálját kelti fel, hogy szántani menjen a két tehénnel, azután a felesége kél fel és készíti el a reggelit. Nyolcz órára készen van egy uj szék, készen a reggeli is és viszi ki a mezőre Pistának. Mit gondoltok, melyiknek esik jobban, hogy ez az idő is megérkezett. Pistának-e vagy neki? Bizony nehéz elhatározni, mert Pista örvend a reggelinek, de János mester is örvend hogy a szabad mezőben van. És miért? Hiszen ott hogy fú a szél, hogy süt a nap s mennyit kell járnai azokon a göröngyökön! Igaz, de azért ő boldog, hogy ott lehet. Boldog, mert ott minden olyan élénk: a fűszál éppen kezd kibújni, mellette egy saláta, tovább az ibolya, aztán a békavirág, a patak martján a fűzfák rügyei, a mogyoró virága s mindenik úgy nyitja ki kebelét, úgy igyekszik megtisztulni, dologhoz fogni. Már sokat szántogatott, a szegény tehének kezdenek elfáradni. Na Pista álljunk meg és pihenjünk egy keveset. Ekéjét félre fordítá és leült szarvára. Nézzed csak Pista. Ismered-e ezt a kicsi mozgót? Hogyne mesteruram, hiszen az hangya. Mi az a hangya? Hát egy hitvány féreg

s én nem is tudom, hogy az Isten minek is ad ilyeneket csupa bajnak az emberre, mert látja mesteruram a kenyeremet letettem volt tarisznyámmal a föld végére s mind belemásztak, hogy még elkeltet hánynom belőle. Hát azután? Nem is ettél? De igen, csakhogy hát sokat el kelle hánynom Hol volt az? Éppen itt bennebb! Menj szedd fel Pista, hogy merted azt tenni. Pista keresi, de sehol sem találja. Hát hol van? Én nem tudom. No lásd azt bizony felszedték azok a madarak, a melyek hallod mit csinálnak? Énekelnek! Lásd most köszönik meg neked. Ugy-e eszedbe sem jutott volna, hogy nekik is hullass el egy néhány morzsát. Hanem nézd csak mi jó amott? Egy nagy fehér kutya. Gondold hogy ha most is ott volna a tarisznya, mi lenne vele? A kutya összetépné s a kenyeret kivenné belőle és mind megenné ugy-e? S te mit csinálnál vele? Hát jól meghajtanám egy kővel. Elég rosszul tennél, még pedig azért, mert nem ő a hibás, hanem te vagy. Hát oda kellett tenni a szép fehér tarisznyát? Mire való ott a faága? Látod Pista ez a dolog jut-tassa eszedbe mindig, hogy gondos légy, mert különben megéhezel.

Tovább szántogattak. Pista gondolkodott s fontolgatta azokat a mondásokat, de főleg az utolsót. A munka jó izüen ment. Még énekre is került sor. Pista, ki fekszik ott? Ott mesteruram, az a Kertész Sándor, a ki a mult nyáron eltörte volt a karját, a mint a szomszédunk gyümölcsöséből megakart ugrani. Hát mit csinál ott? Hát biz' ő alszik szokása szerint. Ugy látszik mára eleget koldult, s most sütteti magát a jó melegen. Én nem állhatom azt a tekergőt mesteruram. Jól teszed Pista, így már ember lesz belőled. Hidd el nincs rosszabb a restségnél, a munkátlanságnál. Jól tudom magamról. És itt elbelbeszélte ifjúkori történetét, a mit ti jól tudtok ugy-e?

Megjött az ebéd ideje. Haza mentek és jó izüen ettek. János mester folytatta a gyalulást, furást, faragást Pénzecskeje szaporodik, egészsége mindig jó s az emberek becsülik. Tudjátok hol lehet találkozni vele legbiztosabban a házán kívül? A templom előtt, mert minden vasárnap reggel és délután elmegy oda. Énekes könyvét ott látjuk kezében s abból lelkesen énekel. A pap mindig oly szívesen köszön neki. Egészen jó barátok a pappal, ki vasárnap délutánra mindig ad neki egy lapot, hogy abból olvassa el a világ dolgait. Hogy a többi napon mit mivel, azt tudjátok és látjátok azt is, hogy a becsületes és szorgalmas emberből mi lesz idővel.

Boros György.

Egyházi és iskolai mozgalmak.

Itthon.

— A népiskolákhoz kiküldendő vizsgáló biztosok számára az E. K. Tanács esperesi uton megadta az utasítást. Most, midőn a vizsgálatok küszöbén állunk a magunk részéről, a tanügy érdekében fel-

hivjuk a t. biztos urak figyelmét hivataluk fontosságára. Egy évi tanítás elbírálása s a jövőben teendőik irányítása legfőbb mértékben a v. biztos jelentésétől függ. Az esperesi kör, a köri nevelésügyi bizottság, az E. K. Tanács főképpen a biztos jelentésére van utalva. A t. v. biztos urak a vizsgálat vezetésére vannak kiküldve. Ők a vizsgáló szék elnökei. Nekik kell, nemcsak meghallgatni, hanem meg is vizsgálni, hogy mit tanultak a tanulók és mit tanítottak a tanítók. Első kérdés: mit? második: hogy? harmadik: minő eszközökkel? A 3-ik kérdés alá jönnek a tanításnál használt könyvek, könyvtárak, író, olvastató és számoltató eszközök; de ide jó az is, hogy az iskola épülete elégséges és czélszerű volt-e; ezen kívül faiskola, játszó hely s más kellék meg volt-e? A ki ezekről nem tud számot adni, s a ki a teendőkről nem tud javaslatot nyújtani, az nem tett eleget biztosi tisztének.

— Kilyéni lelkész Nagy Ferencz aát az E. K. Tanács saját kérésére negyven évnél tovább tartott szolgálatai méltányló elismerése mellett, nyugalomba bocsátotta.

— A mező-berényi unitárius hívek közelebről szép jelét adták hitbuzgóságuknak. Egyházközségük részére 2500 frttal egy előnyös fekvésű s jól kiépített telket vásároltak oly czélből, hogy ott imaházat s iskolát állítsanak. Azonnal gyűjtést indítottak maguk között s rövid idő alatt 1384 frtot irtak alá a nemes czélra. Ez összeghez hozzájárultak a mai napig:

Id. Oláh József 200 frt, Perei Mihály gondnok 100 frt, Bereczki Péter társgondnok 75 frt, Dombi Mihály 50 frt, Bereczki Dániel 25 frt, G. Balog Sándor 20 frt, Székely András 50 frt, Molnár Sándor 200 frt, Balog Mihály 25 frt, Bagi András 100 frt, Molnár János 50 frt, Balog János 10 frt, Balog István 10 frt, Balog Mihály 10 frt, D. Balog Ferencz 40 frt, Szekeres Pál 10 frt, ifj. P. Balog József 10 frt, Lovas Imre 10 frt, Balog Gábor 30 frt, Patai Mihály 5 frt, Dombi Sándor 15 frt, Vig Sándor 5 frt, Székely Mihály 15 frt, Székely Pál 50 frt, Bereczki Sándor 50 frt, Földesi István 10 frt, Pallagi Andrásné Harmati Katalin 5 frt, Hamza István 10 frt, Veres Pál 5 frt, Veres János 1 frt, Bereczki Mihályné Bacsó Katalin 2 frt, ifj. Bereczki Péter 2 frt, M. Kolozsi István 10 frt, Balog József 5 frt, J. Balog Istvánné Kolozsi Juliánna 5 frt, Balog Mihályné Kolozsi Zsuzsánna 3 frt, ifj. Dombi Sándor 5 frt, Szalai András 2 frt, Bereczki Sándor 1 frt, Bereczki András 30 frt, Bereczki József 1 frt, Ujhelyi Imre 4 frt, Oláh András 10 frt, özv. Bereczki Pálné Szekeres Erzsébet 5 frt, Schulz Henrik 5 frt, Kiss Sándor 25 frt, F. Balog Mihály 10 frt, Kiss Mihályné Szekeres Sára 1 frt, P. Balog József 10 frt, G. Balog András 10 frt, Kelemen Sándor 2 frt, Bereczki István 40 frt. — Összesen: 1384 frttal.

Nem hagyhatom említés nélkül azt, hogy a mező-berényi hívek a múlt évben is mintegy 400 frtot ajándékoztak az egyházközség czéljaira. Ez a lelkes áldozatkészség minden dicséretnél szebben beszél s bizonyosága annak, hogy ők nemesen fogták fel egyházuk iránti kötelességeiket.

Az adakozások még be sincsenek fejezve, már is újabb gyűjtés indult meg a hívek körében. Az egyházközség buzgó nőtagjai elhatározták ugyanis, hogy harangot készíttetnek az eklklésiának s annak

költségeit ők magok fogják összetenni. Az adakozás megindult s szép eredménnyel biztat.

Csak továbbra is buzgóságot, kitartást a nemes munkához, s akkor velök az Isten áldása!

Hód-Mező-Vásárhely, 1890 márczius 24-én.

Ajtal János.
unitárius s. lelkész.

— Varga Zsigmond, abásfalvi lelkész aa. szembetegsége okán nyugdíjazásért folyamodott. Az E. K. Tanács a Főtanácsnak ajánlattal terjeszti fel. A nyugdíjba lépés csak októberrel fog kezdődni.

— A templomi éneklés a kolozsvári ekklesiában oly lendületet vett a közelebbi időben, a miért mindenki lelkét őszinte öröm tölti el. Husvét első ünnepén Iszlai Márton kántor-tanító vezetése alatt saját szerzeményét, egy husvétii karéneket, adott elő a polgári dalegylet melegséggel és szabatossággal. A karének Rédiger Géza szövegére van írva s mint egyházi ének, a mi irodalmunkban páratlan, s mint jeles szerzemény is kellemesen lepett meg mindenkit. Iszlai vezetése alatt minden vasárnap karének van a kolozsvári templomban. Felváltva egyszer a tanuló ifjuság férfi és gyermek vegyes-karban, máskor a leányiskola növendékei énekelnek mindig szépen s mindig meghatón, a mit a kolozsvári híveknek figyelmökbe ajánlunk. Iszlai barátunknak pedig kívánunk kitartást, hogy szép sikerrel megkezdett munkáját tovább folytathassa.

— Az unitárius egyházi nyomtatványokat ápril hónaptól kezdve Kanyaró Ferencz tanár ur kezeli.

— „Iskola és szülőház“ névvel egy nevelés- és oktatásügyi közlöny indult meg Józsa Mihály szerkesztésében Brassóban. A dolgozó társak között van Végh Mátyás, olvasóink kedves embere is. A második számban Killyéni Endre ír a játékról helyesen és meggyőzően. Figyelmet érdemel Mihály Lajos cikke a nép olvasmányáról. A lap megjelenik egy hónapban kétszer s ára egy évre 2 frt.

Angliában.

— Az angol és külföldi bibliaterjesztő társulat nyolczvanhat éve hogy fennáll s azóta csak a londoni főraktárból kiosztott 29 millió teljes bibliát, 32 millió új testamentumot s 11 és fél millió kis bibliát, vagyis összesen 72.500,000 könyvet.

— Londonban egy kiválóan érdekes társulat szervezését vette munkába egy nő, a ki különben mint író is egyike a legjelesebbeknek. A társulat célja a vallásosság. Az indítvány szavai szerint: nem a vitatkozás, a vetélkedés a cél, hanem a vallásos szellem, s a vallásos érzés és gondolat segítése. Vallásos szellemben akarja javítani a társadalmi öntudatot, és segíteni a szegényeket. Vasárnapi iskolákat alapít. Abból indul ki, hogy a kereszténység még egyszerűbb formában is

tanítható úgy, hogy a szívet áthassa s az akaratot irányozza. Éppen a Manchester New College volt épületét választotta munkássága helyéül s reméli, hogy ez a társaság a nevezett College elmozdításával támadt hézagot pótolni fogja. Évi kiadása bizonytalan Eddigélé három évre van biztosítva 7—7 ezer forint. Maga az indítványozó nő minden három évre 1000—1000 forintot ígért. A mozgalom indítói között unitárius tanárok és papok nevét látjuk.

Egyleti élet és munkásság.

Irodalmi pályázat. A D. F. E. kereszturkőri fiókja a következő pályázatot hirdeti:

1. Irassék egy Pünkössti egyházi beszéd, szabadon választandó szent irásbeli hely alapján. Jutalma 5 tallér.

2. Irassék egy neveléstani értekezés e tétel alapján: A család és iskola teendője a gyermekek vallás-erkölcsi nevelése körül. Jutalma 4 tallér.

3. Irassék egy alkalmi ima márczius 15-ére. Jutalma 4 tallér. Pályázhatnak a kereszturkőri fiók-egylet tagjai.

A pályaművek idegen kézzel leírva, a szerző nevét rejtő jeligés levél mellett, nov. 1. 1890. záros határidőben, egyl. elnök Borbély Sámuel kép. igazgató urhoz, vagy alulírt titkárhoz küldendők be.

Székely-Kereszturon, ápril 15-én 1890.

Barabás Lajos, titkár.

Felolvasások Székely-Kereszturon. A keresztur-kőri fiók választmánya márcz. 8. és 29. napján felolvasó üléseket rendezett. A két alkalommal 4 felolvasás tartatott. E felolvasásokat a legnagyobb lelki gyönyörűséggel hallgattuk, s hallgathatta volna bármelyik nagy városunk értelmes közönsége is. A mostani és a mult évi felolvasások mindinkább meggyőzhetnek mindenkit arról, hogy a keresztur-kőri fiók nagy szellemi erő felett rendelkezik, s jó irányu lelkes vezetés mellett az erkölcsi eredmény sem maradhat el. Kár volt eddig, s még nagyobb kár lenne ezután e szép tehetségeket, e nagy erőt parlagon hevertetni. Sajnálom, hogy hely szűke miatt a felolvasásokról, melyek egész terjedelmökben méltók volnának nyomda-festékre, csak röviden emlékezhettem meg.

Györfi Ferencz a Templomi éneklésről tartott egy magvas felolvasást, mely méltó kiegészítése volt a mult évben Németh István által „Énekes könyvünk reformjá“-ról tartott felolvasásnak. Bizony ha belső embereink és hallgatónk az abban foglalt utasítások szerint járnának el, isteni tiszteletünk százszor lélekiemelőbb lenne. Kozma Dimén a Vasárnap meginnepléséről mondott el sok figyelemre méltót. Nagy érdeme e felolvasásnak, hogy a tárgy mindennapi volta mellett is letudta kötni a hallgatóság figyelmét. Ajánlja a

sátoros ünnepek harmadnapjának eltörlését, sőt óhajtaná, ha az esztendő 10 hónapra osztatnék és mindenik 10-dik nap ünnepeltetnék a hetedik helyett. Kevesebb ünnep, több bensőség. Vég h Mihály a ravai ekklézsia történetéből olvasott fel egyes érdekes részleteket. Nagy kár volna, ha az élénk tollal, történelmi-kritikai érzékkel megírt nagyszabású munka, írónak asztalfiókjában maradna. Vajha e felolvasás buzdításul szolgálna az egyház belső embereinek ekklesiájuk története megírására! Ürmösi Sándor zárta be ez évi felolvasásaink sorozatát supranaturalismus, mysticismus és rationalismus a keresztény vallásban című értekezésével. Érdekességeiben ez sem maradt a többiek megett. Csak előre!

b - s.

Tisztújítás a Kereszturkőri fiókegyeletben. A tisztikar és választmány alapszabály szerinti hivataloskodási ideje kitelvéen, a közelebb tartott közgyűlésen benyújtotta lemondását. A választás elrendeltetvéen, következő eredménnyel ejtetett meg: elnöknek Borbély Sámuel, al-elnöknek Sándor Jánosné, titkárnak Barabás Lajos, pénztárnoknak Mihály Dénes választattak meg. Választmányi tagok: Bedő Dénes, Gábor Albert, Németh István, Török Samu és Kozma Dénes.

Tiszteletbeli elnöknek választotta a kereszturi fiók Raffaj Károly buzgó hitrokonunkat, az egyház és iskola érdekében kifejtett lelkes munkálkodása és áldozatai méltánylásául.

Nyilvános köszönet.

Egyházunkban f. hó 5—7 napjain megtartott esp. vizsgálat alkalmával a jegyzések sorában be lett jegyezve: „hogy tks. Gábor Mihály gondnok a s neje t. Biró Viktonia asszony 1880-tól fogva minden évben a vizsg. szék tagjait — az előjáróságot is bele értve — 10 éven át ellátták, élelmezték s ezt jövőben is tenni ígérték; e szép áldozat s vendégszeretetöökért fogadják e helyen a vizsg. bizottság hálás köszönetét.“ Ezen nemes áldozatnék nyilvánosságra hozásával a becsértéket is jelezni óhajtván, azt: az előző évek költségeivel viszonyítva, már eddig 250--260 frtra becsülöm.

Tekintve, hogy e gondnok aanak neve — a Dávid Ferencz alapítvány, budapesti egyház, Dávid F. egyelet alapítás, kereszturi tanári állás s több más egyházi s iskolai célokra adakozók sorába — tekintélyes összegekkel fordult elő; tekintettel, hogy szeretett neje más hiten levő (ev. ref.) s így e család áldozatkészsége e részről is gyakran van megkeresve; elmondhatom az apostollal: „Erejk szerént, — én vagyok bizonyság — sőt erejk felletti jóakarattal adakoztak.“ — Az Isten áldja meg őket!..

Alsó-Jára, 1890 márczius 10-én.

Siménfalvi György,
unitárius pap.

Az anya szerepe a nevelésben című neveléstani értekezés megírására, a Kereszturkőri fiók által kitűzött 1 darab cs kir. aranyat, Balogh Róza közs. iskolai tanítónő nyerte el: „az édes anyát nem pótolja senki“ jellegű dolgozatával. A pályanyertes kisasszony római katolikus vallású.

Brassai Sámuel és Ferencz József arczkéből szolgálhatunk még egy néhány példánnyal. Egy drb. ára az „Unitárius Közlöny“ megfelelő számával együtt 40 kr. — A t. lelkesz urakat értesítjük, hogy az utóbbiból május hónapban a titkár jelzette módon még küldhetünk. A pénzek Dr. Veress Vilmos egyl. pénztárnokhoz küldendők.

Sajtóhiba. Az Unitár. Közlöny első számában az Alsó-Siménfalváról szóló tudósításban László Péter neve után 115 frt helyett 15 frt veendő.

Szerkesztői üzenetek. Tudósítóinkat kérjük hogy minden kisebb-nagyobb életjelről tudósítsanak. J e l s z ó: Tényt terjengőség nélkül. — „Három kérdés.“ Most nem kezdjük meg. Fontolóra vévén, abban állapotdunk meg, hogy még várunk s fontolgatjuk az ilyen rendellenes dolgokat — **G. Szind.** Válasz ment. — „Három vers.“ Probálgatásnak megjárnak, de még tanulmányozni kell a versírás mesterségét, mert a gondolat is csak úgy ér valamit, ha megfelelő köntösbe van öltöztetve Nem lenne jobb prózával kezdeni? — **T. A.** Megkaptuk. Sokat igazodtak. — **Imecs L.** urnak. Komjátszeg. Leveléből megnyugvással látjuk, hogy az ügy rendbehozását megkezdette. Hiszen csak egy parányi jóakarat legyen, minden jól megy! — „**Temetőben.**“ Minthogy öntől jobb is kitélik, ez elmarad. — **Csegezi Gábor** urnak Bágyonba. Mind a titkár, mind, jó idővel később, a pénztárnok levelet irt önnek, de választ egyik sem kapott. Talán a postai rendetlenség miatt? — **M. J. Ádamos.** A dolog teljesen rendben van. — **Cs. S.** Ügyes. Kár hogy egy kis é pessimistikus. A megbízásban hiven eljártam

A nyilvános nyugtázást a jövő számban folytatjuk.

Halottak emléke.

Orbán Balázs A székelyeknek nagy, mély és sokáig tartó gyászuk kezdődött meg ápril hó 19 én, mert ekkor meghalt 60 éves korában Orbán Balázs, a ki érettük az utóbbi harmincz esztendő alatt többet tett mint bárki más. Gábor Árontól elkezdve Székely Mózesig vissza, nagyon sok fia ontotta véréet s áldozta életét e bérczes kedves kis hazáért, de békében senki sem tett többet, mint Orbán Balázs, mert ő saját költségén, fenkölt lelke sugallatára, bejárta földjüket, megtanulta multjokat, meg azt, hogy mik és mivé lehetnek, szóval megismertette a székelységet magamagával. A „Székely föld leírása“, melyről szólunk, oly becses kincse a székelységnek, melyért az Orbán Balázs nevét sok ideig, mindig tisztelettel kell hogy emlegesse.

Orbán Balázs az eszményi igazat és tisztát kereste. Ősei vallása helyett az unitáriust vallotta s annak volt buzgó hive mind haláláig. A mult ősszel az unitárius főtanácsban lelkes beszédben s ritka áldozatkészséggel vette védelmébe a székely unitáriusok gymnasiumát a kereszturit, midőn a miniszter egy osztállyal kisebbitését, az ötödik osztály eltörlését sürgette. Odaadással tanulmányozta az intézet helyzetét s készült, hogy védelmére és támogatására nyerje meg képviselőtársait is. Ennél az intézetnél már korábban egy 500 forintos alapítványt tett.

1870-től 1883-ig Udvarhelymegye kereszturi választó kerületének volt országgyűlési képviselője. Ahoz fogható rajongás, a mivel a romlatlan nép a kitűnő szónokot, a népszerű embert, a daliás férfit környezte, a legnagyobb ritkaságok közé tartozik 1883-ban az ellenjelölt kapott többséget. Orbán a kisebbséghez szokva volt, de ez a vereség nagyon érzékenyen esett, mert, onnan jött, a honnan ő nem várhatta. Azóta Berettyó Ujfalunak volt a követje, s számos képviselőnek a megválasztatója. Magyarországon is úgy tudott a nép nyelvén beszélni, mint a Székelyföldön. Az ország házában is sokszor beszélt. Mindig az önzetlen igazság érzetével, az álnokság, a jogtalanság és hazafiatlanság ellen tört . . . Nálánál önzetlenebb, erősebb akaratu s áldozatkészebb fia e hazának nem volt Végrendeletében megemlékezett az EMKE-ről, egy jószágát, a szejké-fürdő jövedelme egy részét hagyván rá. A sz.-kereszturi unitárius gymnasiumnak a mult évben adott 200 frtot s ezt végrendeletileg adandónak hagyta 4000 frtig, így hát örök időkhig adni fogja a 200 frtot. Tizenhat évi gondnokság után örökké tartó gondoskodás! Legyen emléke örökké áldott!

B. Gy.

Sándor Lajos h.-almási lelkész f. hó 20-án meghalt. Egyik legnagyobb ekklesiában paposkodott 25 évet hűséggel és szorgalommal. A székely-kereszturi és kolozsvári unitárius gymnasiumokban tanult. 1860-ban végzett. Ezután a papi pályára készült. Előbb sz.-kereszturi gymnasiumnál iskolafőnök lett. Nemes emberbarát, jó férj s szerető édes atya veszett el benne. Neje Kiss Emma, néhai Kiss Mihály leánya három gyermeke és számos rokon s jó barát gyászolja. Nyugodjék csendesen!

Jelen számhoz Ferencz József unitárius püspök fénynyomatu arczképét mellékeljük.

T A R T A L O M.

Ha látom a tavaszt . . . (Költemény.) B. Kemény Árpád 73	A szép beszéd hatása. (Költemény.) Grátz Mór 79
Ferencz József unitárius püspök. (Arczképpel.) B. Gy. 74	Hogy lett a székely fiuból asztalos? Boros György 80
Tavaszi ének. (Költemény.) Iszlai Márton 76	Egyházi és iskolai mozgalmak 82
Kepemegváltás. Kovácsi Antal 76	Egyleti élet és munkásság 85
Egy pap és a méh 78	Halottak emléke: Orbán Balázs, Sándor Lajos 87

Nyomatott Gámán János örököseinél Kolozsvártt (Bel-középutcza).